

ROGALAND

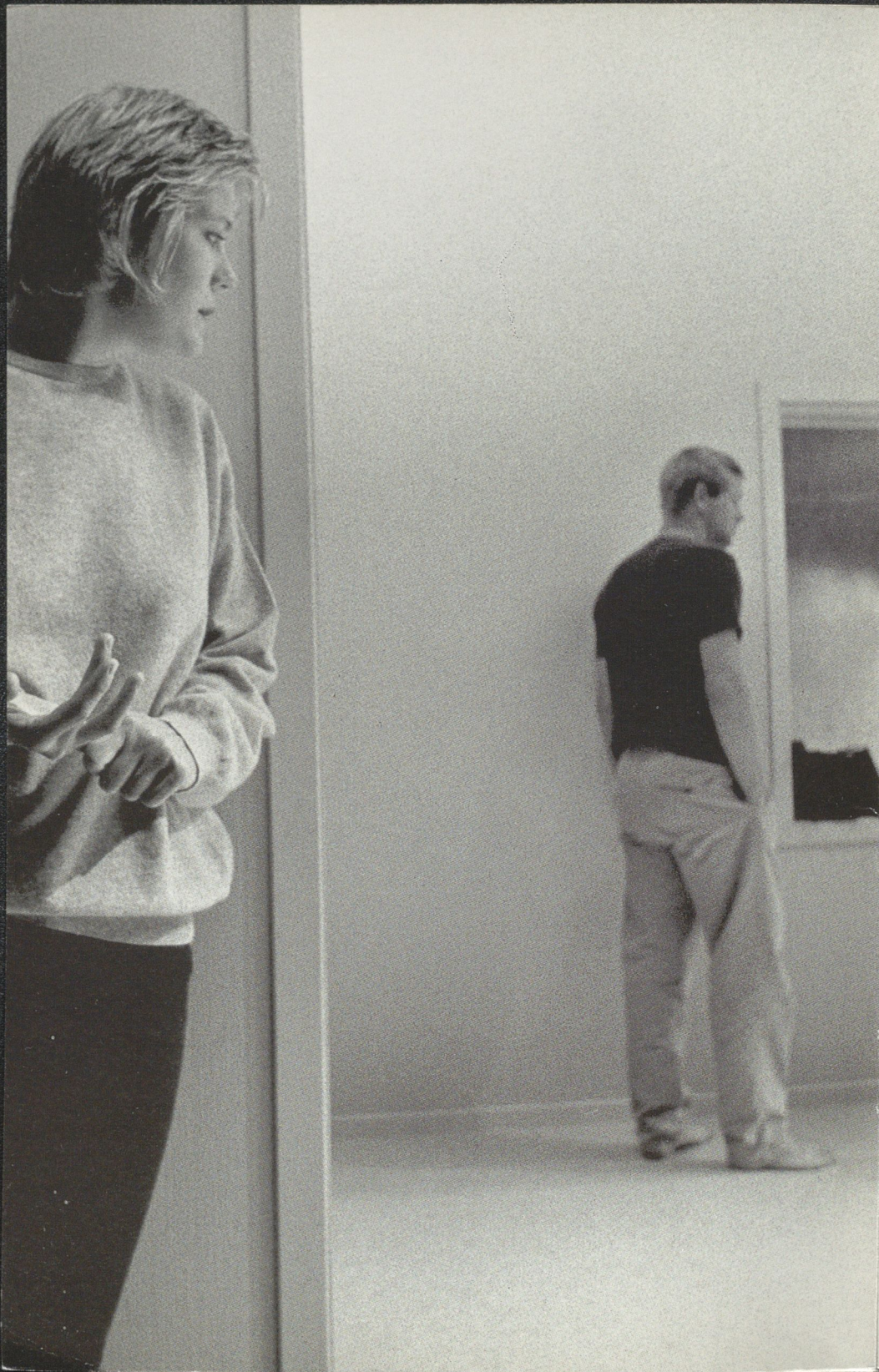
50

TEATER
ÅR 1947-97

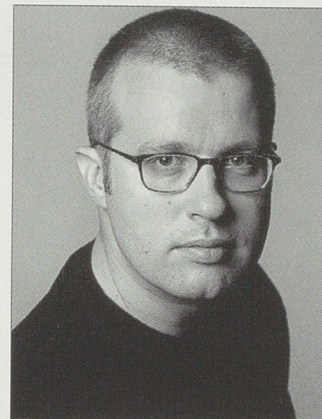

NATTA SYNG SINE SONGAR

AV JON FOSSE

ROGALAND
50
TEATER
ÅR 1947-97

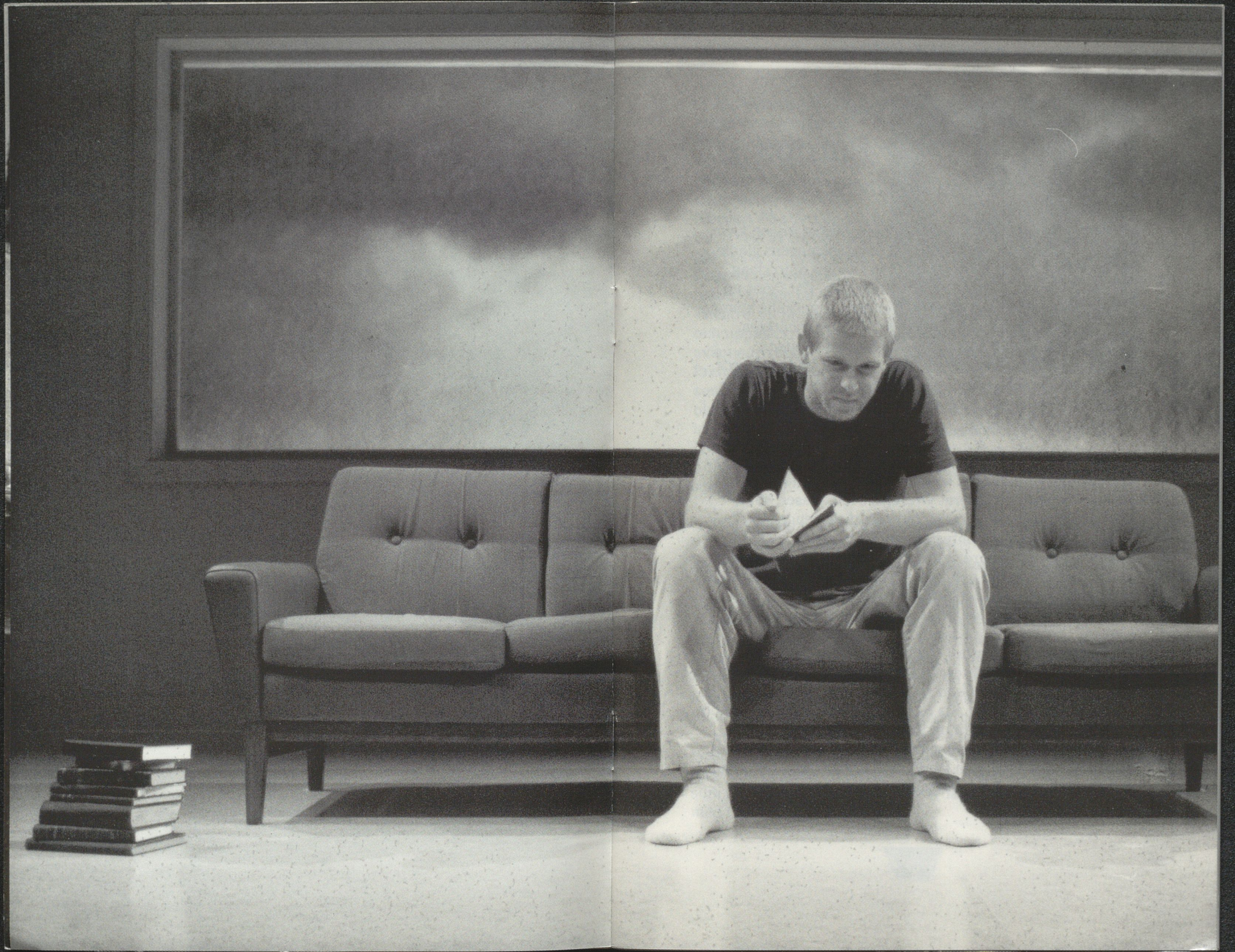
Kjære publikum,

Jeg er stolt over å kunne åpne sesongen med urpremiere på *Natta syng sine songar*. Jon Fosse har på oppsiktsvekkende kort tid markert seg som en av landets ledende dramatikere, som oftest i samarbeid med kveldens instruktør, Kai Johnsen.

Vi i teatret har mye å lære av duoen Fosse og Johnsen. Ikke bare fordi de lager gode forestillinger, men først og fremst fordi de minner oss om hvor viktig forfatterne og den levende diktningen er for teatret: nye uttrykksformer tvinger seg fram i møtet mellom dramatikerens tekst og lydhøre teaterkunstnere.

Velkommen!

Eirik Stubø

Jon Fosse – en man för Europa

av Berit Gullberg

Mitt första möte med Jon Fosse blev dramat *Nokon kjem til å komme*. Mötet fyllde mig med överraskningens glädje, en sorts upprymdhet, som tonträffen i en ren djup klang. Samtidigt förnam jag en rörelse utåt-framåt: Här fanns en man för teatern, en fullmogen dramatiker som skulle komma att befinna sig på många av Europas scener i framtiden.

Den ljusa renheten, den såriga, mörka passionen, medkänslan, humorn, gav mig associationer både åt Lorca, Synge, och Beckett, men också til Edward Hoppers isklara bilder eller vemodet och rytmen i en fuga spelad av The Modern Jazz Quartet.

Jag fick rätt. Fosse blev en man för Europa. Under de två år vi arbetat tillsammans som dramtiker-förläggare och vänner, har Jon producerat ytterligare fem pjäser, som översatts til svenska, danska, franska, tyska, engelska, ungerska och polska. Entusiastiske översättare, regissörer, dramaturger, förläggare och teaterchefer tar emot hans pjäser med förväntan och spänning. Men det är fortfarande de mindre teatrarna, det lättare, rörligare artilleriet (som vanligt) med den konstnärliga, progressiva framtoningen som går i bräschen för Fosse utanför Norge.

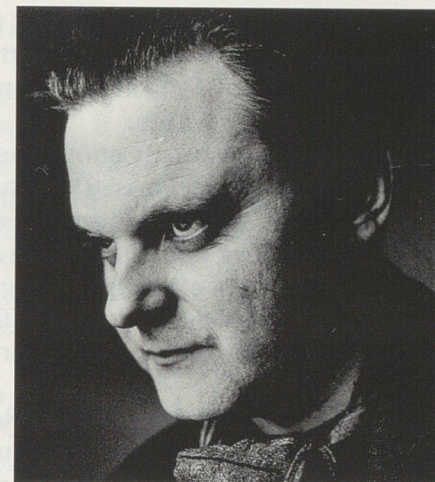
Så kommer lilla Teater Giljotin i Stockholm först med *Barnet*, även om Dramaten visat stort intresse för flera av pjäserna, bland annat *Natta syng sine songar*.

Regissören til *Barnet*, Kia Berglund, säger: «Det unika och sällsynta med Fosses dramatik är den suggestiva dubbelheten. Är det meningsfullt eller futtigt? Är det stort eller litet? Texten har en starkt laddad underton – replikerna är bara toppen på isberget fyllda av många djup och hemligheter.»

Ja, *Barnet* är den ivrigaste stormsvalan över gränserna. Den 12 december kommer nästa premiär, i Budapest på Kammarteatern och i februari -98 står London i tur. I regi av David Farr gör Fosse sin entré med *Barnet* i den engelska teatervärlden på Gate Theatre, en prestigefylld och uppmärksammas avantgardscen.

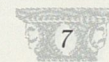
Premiären får betraktas som en mindre sensation med tanke på världsmetropolens obenägenhet att spela annat än inhemsk dramatik. Bakom lanseringen av Fosses dramer till engelska ligger eldsjelen Louis Muinzer, en amerikansk-irländsk översättare som hittills tolkat *Barnet*, *Og aldri skal vi skiljast*, *Sonen* och *Ein sommars dag*.

Stor förväntan känner vi också inför den danska introduktionen. Alexa Ther, regissören som fick de danska kritikernas stora pris förra våren, har tagit sig an *Nokon kjem til å komme* och sätter upp pjäsen på den spännande Caféteatern i København med spelöppning i februari 1998.

Storebror, Det Kongelige Teater, har också visat entusiasm över Fosse och tagit option på både *Namnet* og *Sonen*. «Fosse er efter min mening en hjemstavnsforfatter af fornemmeste slags, der på samme tid skildrer et lukket lokalsamfund og en vestlig tilstand af kærlighedssavn og ubodelig ensomhed,» säger dramaturgen Camilla Hübbe.

«Jon Fosse har återupptäckt tiden på teatern,» skriver den tyska översättarinnan Angeliga Gundlach med en unik erfarenhet av skandinavisk dramatik. «Han ger den en röst som talar på andra sidan av de vardagliga till synes enkla med laddade situationerna.»

Rowolts förlag i Reibek ansvarar nu för Jon Fosses tyska debut med *Namnet*. Ett genombrott i Tyskland kommer att betyda mycket, då detta land är den största avnämaren av den nordiska dramatiken.

Det märkligaste och mest överraskande språnget ut i Europa blir nog ändå Paris. Den franska introduktionen svarar den briljante översättaren Terje Sinding för som tolkat både *Barnet* och *Nokon kjem til å komme* til franska. I oktober blir det en offentlig reading med franska skådespelare på Vieux Colombier (Comédie Française) av svartsjukans och passionens kortdrama, *Nokon kjem til å komme*.

Den franske förläggaren Rudolf Rach säger: «Det finns ett lugn och en rymd i Jon Fosses dramatik som är mycket skandinavisk. Det är som tiden står still. Det är detta unika nordiska lugn och ljus som omger hans pjäser, som gör kontrasten så stark mot oss hektiska franskmän.»

Tiden, rommet, ljuset, djupen – återkommande tankar kring den fosseska teksten. Och den norsk-engelske bildkonstnären Kjell Torriset, som arbetade som scenograf för *Mor och Barn* och *Sonen* på Nationalteatret i Oslo, säger: «Gjennom gjentakelser og variasjoner pågår prosessen med å kretse inn bildene – han er svært visuell, men samtidig hypnotisk optatt av språkets overflate.»

Den tredje kvinnliga regissören som sätter upp Fosse är svenska men gör det på originalspråket nynorsk, på Det Norske Teatret. Gunnel Lindblom regisserar *Ein sommars dag* med premiär i oktober 1998. Kanske hon sammanfattar den internationella teatermänniskans lust att arbeta med Jon Fosses dramatik: «Han är en genuin teaterbegåvning. Han undersöker en mycket liten, sluten värld som är vidöppen och allmängiltig. Den ensamhet han beskriver finns överallt och i alla samhällen.»

Berit Gullberg er forfatter, kulturprodusent og teaterforlegger, og leder Colombine Teaterforlag i Stockholm. Hun arbeidet tidligere som informasjonssjef og markedsjef ved Dramaten i Stockholm. Gjennom Colombine Teaterforlag representerer Gullberg over 200 forfattere. Hun har introdusert en rekke nordiske forfattere i utlandet.

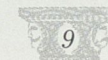

Jon Fosses forfatterskap

- Raudt, svart* Roman, 1983
- Stengd gitar* Roman, 1985
- Engel med vatn i augene* Dikt, 1986
- Blod. Steinen er* Fortelling, 1987
- Frå telling via showing til writing* Essay, 1989
- Naustet* Roman, 1989/1991
- Uendeleg seint* Barnebok, 1989
- Hundens bevegelser* Dikt, 1990
- Kant* Barnebok, 1990
- Flaskesamlaren* Roman, 1991
- Hund og engel* Dikt, 1992
- Bly og vatn* Roman, 1992
- Dyrehagen i Hardanger* Barnebok, 1993
- To forteljingar* 1993
- Prosa frå ein oppvekst* 1994
- Og aldri skal vi skiljast* Drama, 1994
- Vått og svart* Barnebok, 1994
- Olav H. Hauges poetikk* Essay, 1994
- Dikt 1986-92* 1995
- Namnet* Drama, 1995
- Melancholia I* Roman, 1995
- Nei å nei. Hundemanuskripta 1.* Barnebok 1995.
- Nokon kjem til å komme* Drama, 1996
- Melancholia II* Roman, 1996
- Du å du. Hundemanuskripta 2.* Barnebok, 1996
- Barnet, Mor og barn, Sonen* Tre skodespel, 1997
- Fy å fy. Hundemanuskripta 3.* Barnebok 1997.
- Nye dikt* 1997

Litterære priser:

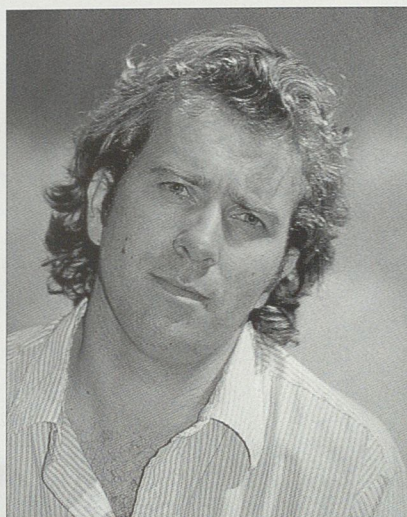
- Noregs Mållags barnebokpris 1990
- Andersson-Rysst fond 1992
- Nynorsk litteraturpris 1997
- Samlagsprisen 1994
- Ibsen-prisen 1996
- Aschehoug-prisen 1997

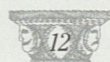
Med et hjemsted i Fosses teaterstykker

– Jon Fosse er en heimstaddikter i ordets beste forstand: stykkene er veldig vestlandske, og samtidig peker de mot noe allmenngyldig bortefor det lokaliserbare. Jon makter å gjøre det ordinære til noe unikt, han opphøyer vanlige menneskers liv til noe overskridende, sier Kai Johnsen.

Johnsen er i ferd med å gjøre sin sjette Fosse-oppsetning på fire år. Samarbeidet startet i Bergen med *Og aldri skal vi skiljast* på Den Nationale Scene i 1994 og ble fulgt av *Namnet til Festspillene* i Bergen i 1995 (også TV-transmittert på NRK i 1996). Nationalteatret i Oslo ble et videre tilholdssted for konstellasjonen Fosse/Johnsen med *Barnet* til Ibsenfestivalen i 1996 og en dobbeltforestilling av *Mor og Barn og Sonen* våren 1997. Noen måneder etter premieren i Stavanger på *Natta syng sine sanger* prøver de seg sammen for første gang i utlandet når Budapest Kammerteater har ungarsk premiere på *Barnet*.

Kai Johnsen var blant de første instruktørene som gikk ut fra Statens Teaterhøgskole. Han kom inn på skolen da han bare var 21 år, med bakgrunn fra Romerike Folkehøgskole, studier i teatervitenskap og arbeid som scenetekniker og rekvisitør på Det Norske Teatret. Han debuterte med oppsetningen *Mercedes* på Den Nationale Scene, og var fast instruktør på Rogaland Teater sesongen 1989-90 – et turbulent år i teatrets historie, hvor Johnsen bare fikk satt opp én forestilling: Ibsens *Når vi døde vågner* på Intimscenen.

Siden 1990 har han satt opp to forestillinger i Polen, og arbeidet mye i Bergen – både med frigrupper og minst en gang i året ved Den Nationale Scene under Tom Remlovs sjefstid. Selv om det har blitt stadig mer Jon Fosse med årene, har han også rukket å sette opp *Onkel Vanja* av Tsjekov og *Rhindøtrene* av Cecilie Løveid – det siste som et samarbeid mellom Den Nationale Scene og frigruppen Lilith.

– Jeg håper at jeg har blitt både eldre og klokere på disse sju årene. Nå passer det meg veldig godt å være tilbake i Stavanger, å vende tilbake til et slags utgangspunkt. Det gjør godt å arbeide i det samme rommet som den gangen, Intimscenen må være en av de flotteste småscenene i landet. Dessuten får man en veldig respekt for Intimscenen når man kjenner historien, og vet om de fantastiske oppsetningene Helge Hoff Monsen og Kjetil Bang-Hansen i sin tid skapte her.

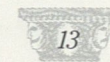
Når Kai Johnsen begynner arbeidet med et nytt stykke, er han fremdelse ydmyk.

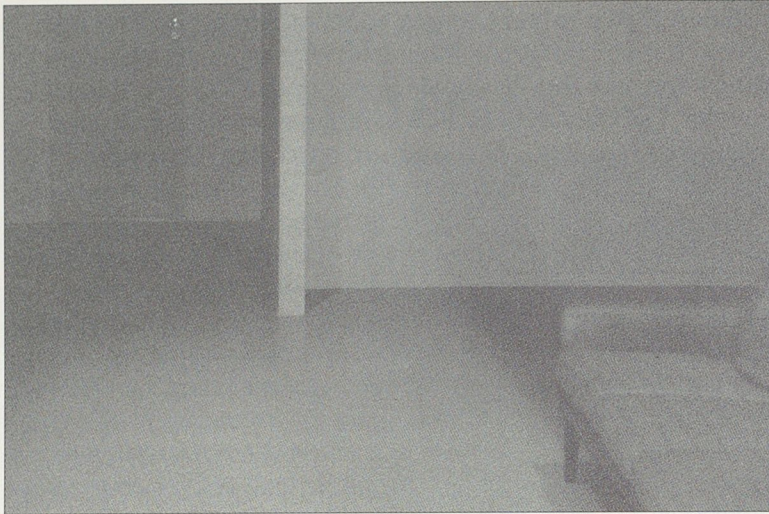
– I arbeidet med Jons stykker føler jeg likevel at jeg har bygget opp en form for trygghet som gjør at jeg tør å gå stadig lenger i utforskningen av et teatralt uttrykk.

Sju av Fosses teaterstykker er satt i scene av Kai Johnsen. Selv om stykkene kretser om de samme motivene, er forskjellene åpenbare – og Kai Johnsen merker at Jon Fosse har utviklet seg kolossalt som dramatiker på fire år. Fra nesten filmiske tablåer i *Nokon kjem til å komme fra* 1993 via *Og aldri skal vi skiljasts* frenetiske litterære indre monolog, til de seneste års sammensatte teaterpartiturer – ofte i flere akter.

Samarbeidet har også vært forløsende for Kai Johnsen selv; tross alle forskjeller er de «brødre i ånden». Mens Fosses forankring er åpenbar, er Johnsen nærmest hjemløs: Han er født i Paris av norsk-skotske foreldre, har arbeidet flere år i Polen hvor han har et polsk-norsk barn, og har et yrke som krever at han forflytter seg fra storby til storby.

– Kanskje jeg har funnet en slags tilhørighet i Jons teatertekster?

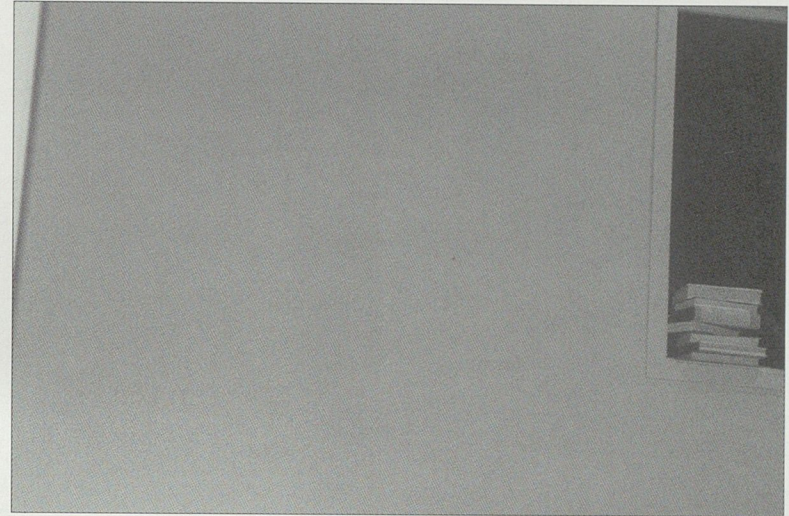
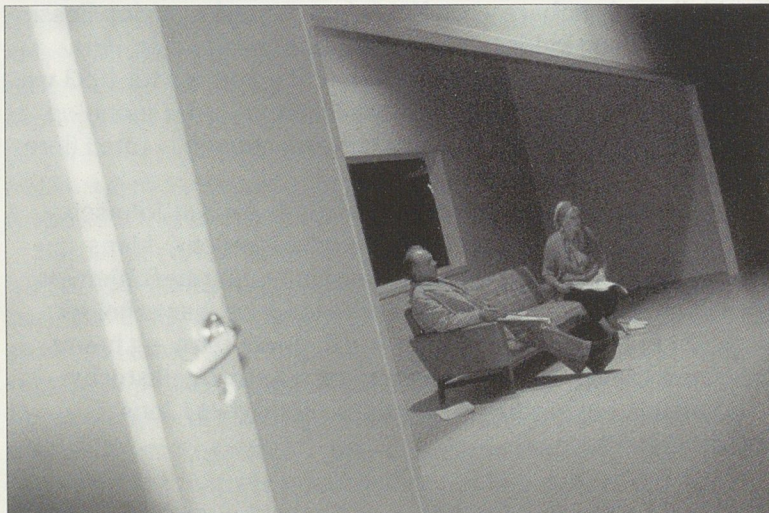

Eit rom i kikkarperspektiv

Eit rom med ein sofa. Bøker i ein karm, det er nokon som bur her. Sjølv om det mest berre er sofaen du ser. Tomt rom rundt.

Er der nokon? Gjestene er komne.

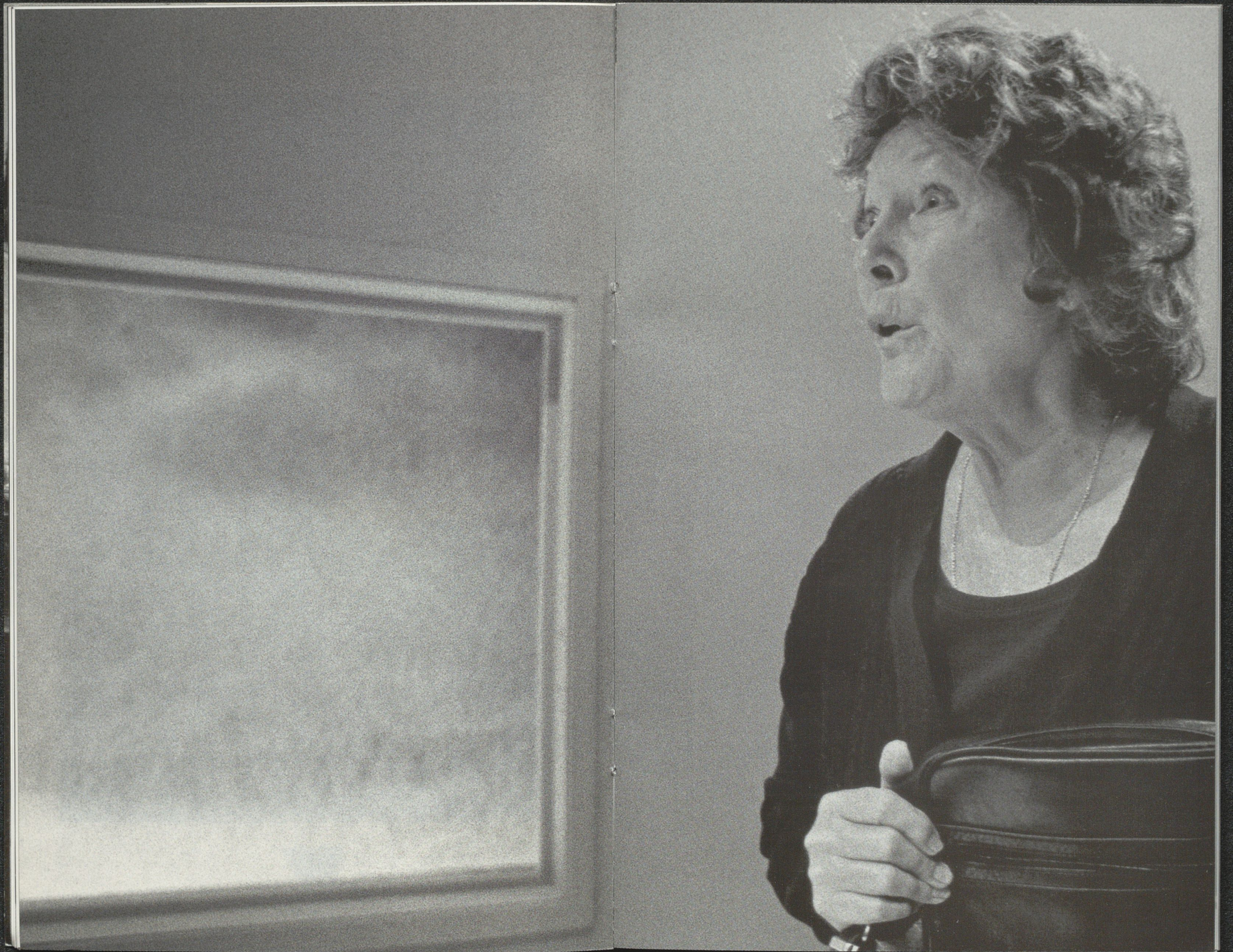
Kvifor er her så tomt?
Skjer det noko her inne,
nokongong? Er der
nokon som les i bøkene?
Er det ingen som sit i
sofaen?

Eit liv mellom nakne
veggar. Eit liv, eller fleire?
Eit samliv, kan hende. Men
kva slags liv kan det vere?

Eit liv med rom rundt
seg. Eit tomt liv. Eller eit
enda rikare liv, av di alt må
skje på innsida, inni han, ho
eller dei som lever der.

Gjestene er gått heim.

Foto: Marika, tekst: Olav

NATTA SYNG SINE SONGAR

AV JON FOSSE

Instruktør: Kai Johnsen
Scenograf: Olav Myrftvedt
Lys: Haakon Espeland
Musikk: Arne Skage

Dramaturg: Michael Evans
Inspisient: Kristin Boye Hansen
Rekvisitør: Kristin Harbo
Scenemester: Nils Vold/Terje Skjørestad
Sufflør: Svein Tang Wa
Påkleder: Laila Åserød Lidsheim
Frisør: Inger Hermansen
Maskeassistanse: Barbro H. Haugen

Bakgrunnsfoto: Einar Egeland

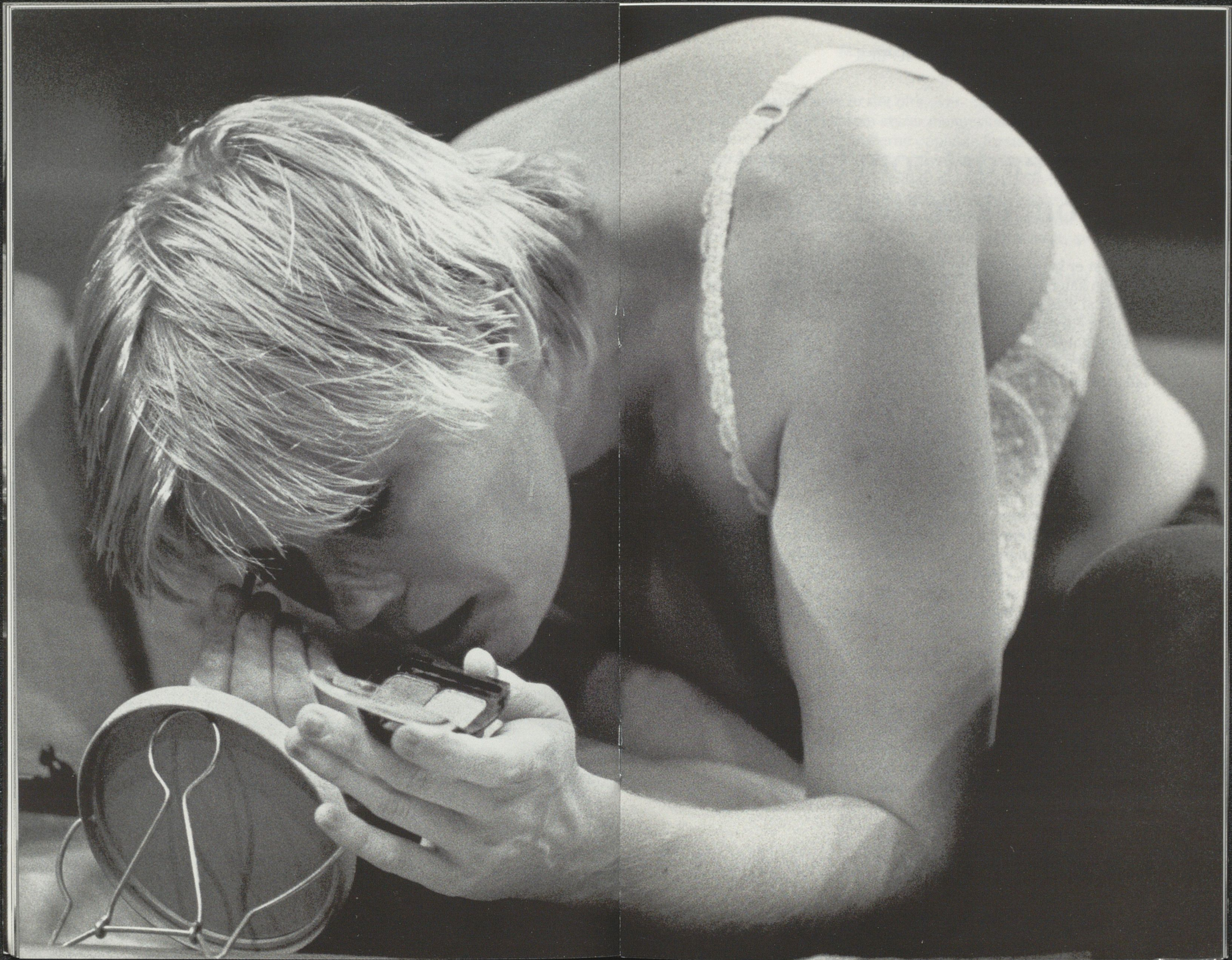
Program: Olav Torbjørn Skare (red.),
Marika Enstad, Michael Evans,
Kai Johnsen og Eirik Stubø.
Ansvarlig utgiver: Eirik Stubø.
Grafisk utforming: Eirik Moe. Foto: Kjetil Alsvik.
Omslagsfoto: Petter Hegre.
Trykk: Centrum Trykkeri.

Urpremiere på Rogaland Teaters Intimscene
6. september 1997.

Den unge kvinna
Den unge mannen
Faren
Mora
Baste

Marika Enstad
Trond Espen Seim
Alf Nordvang
Ilse Kramm
Robert Skjærstad

Kva er det som får det som skjer til å skje?

Kunst er kunstig. Det ligg i ordet, kan ein sjølv sagt seie, men ein kan og seie at det ligg i meir enn ordet, nemleg i den innsikt at viss ikkje kunsten var noko anna enn røyndomen, så trong ein den ikkje. Dette er innlysande.

Like innlysande er det at kunsten på noko vis har med røyndomen å gjere, i ein viss forstand utseier den, eller i alle fall utseier noko om den. Noko anna er umogeleg.

Dermed faldar den autentiske kunsten seg ut i eit spel av nærleik og avstand til røyndomen, og gjerne slik at den gjennom sine ulike grunnlegningar – den lyriske eller den dramatiske, for eksempel – får visse eigenskapar ved røyndomen til å stå tydelegare fram, slik at ein ser dei, eller ser dei betre, forstår dei betre.

Viss ein kan seie at kunstens lyriske legning dreier seg om den einskildes stemte forhold til liv og være, så dreier den dramatiske legningen seg om korleis dei einskilde saman, sosialt, i samfunn, i sitt samliv og sitt samvære, styrer kvarandre og blir styrte av kvarandre og ikkje minst blir styrte av noko ein ikkje veit kvar er, og som ein ofte kallar for tilfellet, eller for lagnaden.

Kva er det som får det som skjer til å skje? spør den kvinnelege hovudpersonen i *Natta syng sine songar seg*, og ho kan gjerne spørje.

Det er kanskje dramatikken viktigaste spørsmål, og svaret blir ikkje, i den gode dramatikken, noko anna enn eit bilete av det som skjer, eit på sett og vis metaforisk bilete som likevel kanskje kan seie noko sant, ikkje nødvendigvis om kvifor alt bevegar seg slik og slik, men i alle fall om korleis det bevegar seg, korleis det skjer.

Hos Shakespeare er det ofte over- og underjordiske skapnader og viljar som styrer menneskas samvære og tilvære, medan den moderne opplyste forstand i sitt begrepslege overmote gjerne prøver å redusere det meste, for eksempel med hjelp av Freud til det undermedvitne, eller ved hjelp av Marx til samfunnets økonomiske basis.

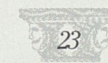
Det er det undermedvitne som får ein til å handle slik, eller det er samfunnet som gjer det, blir det gjerne sagt, av psykolog og samfunnsvitande politikar.

Og sjølv sagt kan begge deler vere sant, så langt det rekk.

Men kor lite slike reduksjonar er verdt, når alt kjem til stykket og det som skjer berre skjer, er det kanskje berre den autentiske dramatiske kunsten som veit langt inne i seg, på ein utilgjengeleg stad blant anna kunstens kunstigheit har gjort mogeleg, i sitt spel av avstand og nærleik til røyndomen.

For langt der inne, midt inne i det som skjer, sit det ei usynleg mare, ja la meg seie det slik! og spreier sin energi hit og dit og lar dei verste og dei beste ting skje, trass i alle god vilje og all god omsorg og moral. Der hadde Shakespeare rett.

Jon Fosse

Møte mellom minimalister

Olav Myrtvedt var en del av det særpregete frigruppemiljøet i Bergen, og begynte sitt arbeid som scenograf mens han var student ved Statens høgskole for kunsthåndverk og design. Deretter gikk veien nesten av seg selv mot scenografyrket, med videre studier ved scenografi-utdanningen ved Danmarks Design Skole.

Etter studiene har han arbeidet som scenograf innen både teater og dans, og har fortsatt samarbeidet med flere instruktører og koreografer. Første oppsetning etter premieren på *Natta syng sine songar* er en danseforestilling med koreografen Ingunn Bjørnsgaard i Hamburg.

– Å lage scenografi for dans er en helt annen prosess. Man jobber ikke ut fra en skrevet tekst, men skaper det visuelle uttrykket i samarbeid med koreografen.

Men det blir mer teater, og mer Jon Fosse, utover

høsten. Etter forestillingen i Hamburg går turen til Budapest, hvor *Barnet* skal settes opp på Kammerteatret – i regi av Kai Johnsen. Johnsen og Myrtvedt samarbeidet også om oppsetningen av *Namnet* ved Den Nationale Scene i 1995.

– Som scenograf starter du på nytt hver gang, det er en helt ny forestilling som skal skapes, sier Myrtvedt, som har stor sans for Fosses enkle språk: – Det er spennende å se hvor langt du kan gå i minimalistisk retning. Etterhvert er dette blitt en slags Fosse-tradisjon, fordi teksten er så fri for ytre effekter.

OTS

Nattlig gjest

Da Robert Skjærstad fikk tilbud om å spille Baste i *Natta syng sine songar*, var han i Cannes, der *Budbringeren* fikk kritikerprisen. To dager før han startet prøvene i høst, mottok han Amanda for hovedrollen i samme film. Rollen han har blitt landskjent for, er faktisk hans eneste helaftens film!

For selv om Skjærstad søkte Statens Teaterhøgskole tre ganger uten å komme inn, har han etterhvert lang fartstid i norsk teater. Han har spilt både ved Nationaltheatret, Teatret Vårt og Sogn og Fjordane Teater. Men først og fremst har han arbeidet med en rekke frie grupper.

Flere oppgaver venter utover høsten. I oktober skal Skjærstad være med i Passage Nords dadaistiske kabaret *Evigheten varer lengst*. Kabareten kommer til Stavanger mens *Natta syng sine songar* fortsatt går, og skal senere på turné til en rekke norske byer – og ende opp i Roma i desember.

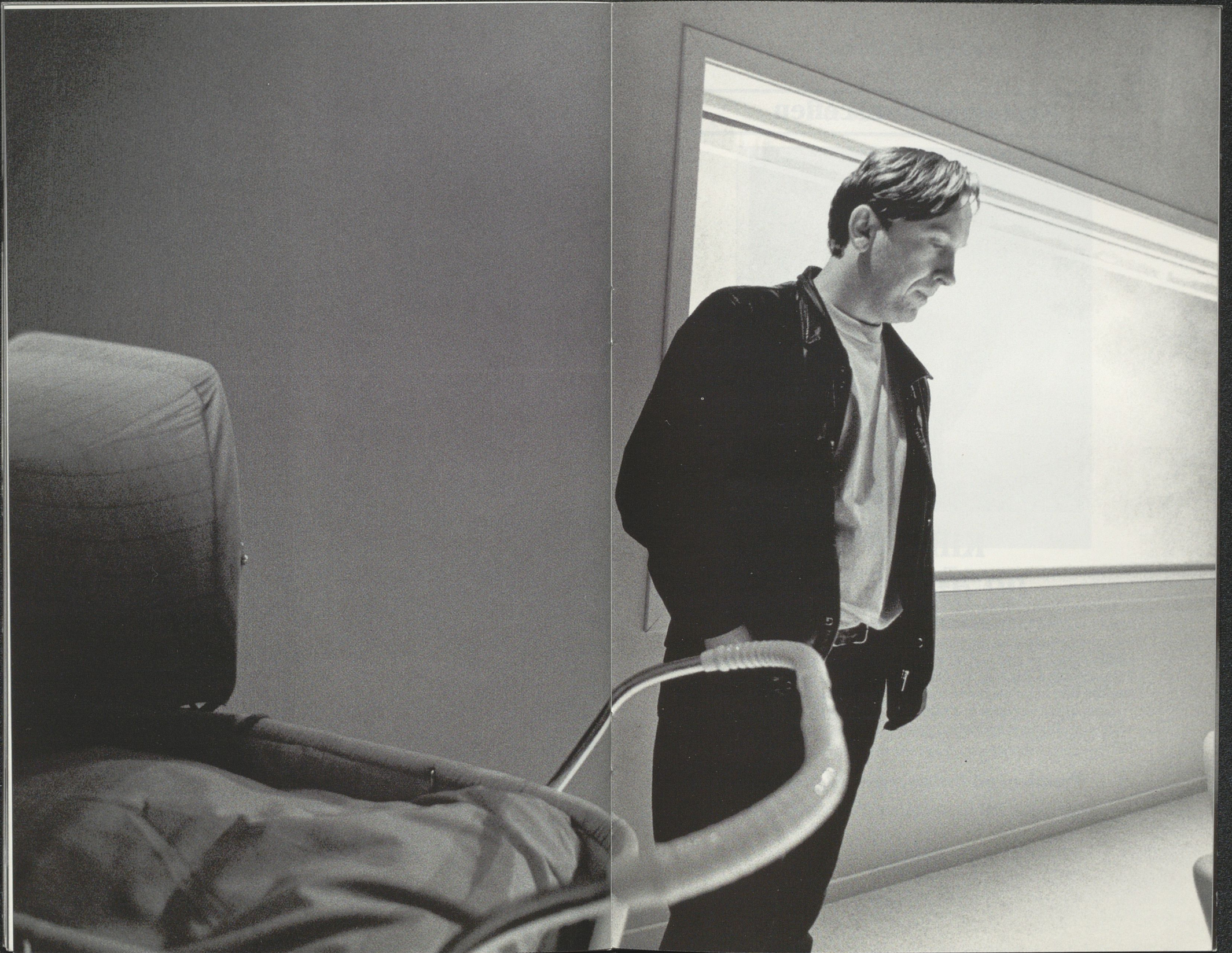
Senere skal han arbeide med Verdensteatret i Oslo. Noen filmroller har han foreløpig ikke i kikkerten.

Robert Skjærstad var en uke i Stavanger under innspillingen av Arild Andresens kortfilm *Vegard og Willy*. Men det er første gang han arbeider ved Rogaland Teater og med instruktøren Kai Johnsen. Jon Fosses tekster kjente han derimot fra før:

– Fosse skriver veldig godt, og jeg er glad over å få være med i denne oppsetningen. Det er litt uvant å spille på nynorsk, men det er et flott scenespråk!

OTS

Neste på Intimscenen

Foto: Kjetil Alsøvik

Killer Joe av Tracy Letts

Familien Smith, datter, far og stemor, lever relativt bekymringsløst i en nedslitt husvogn. Helt til broren Chris får torpedoer i hælene og oppsøker dem. Chris vet at moren har en forsikringspolise som kan bli svært så innbringende, og hyrer inn leiemorderen Killer Joe. Joe forlanger imidlertid forskudd, noe familien ikke har mulighet til å gi ham. Men Chris har jo en søster...

Svein Sturla Hungnes er instruktør og John-Kristian Alsaker scenograf. Bildet viser Marit Synnøve Berg, som har en sentral rolle.

Premiere på Intimscenen 14. november

På Hovedscenen

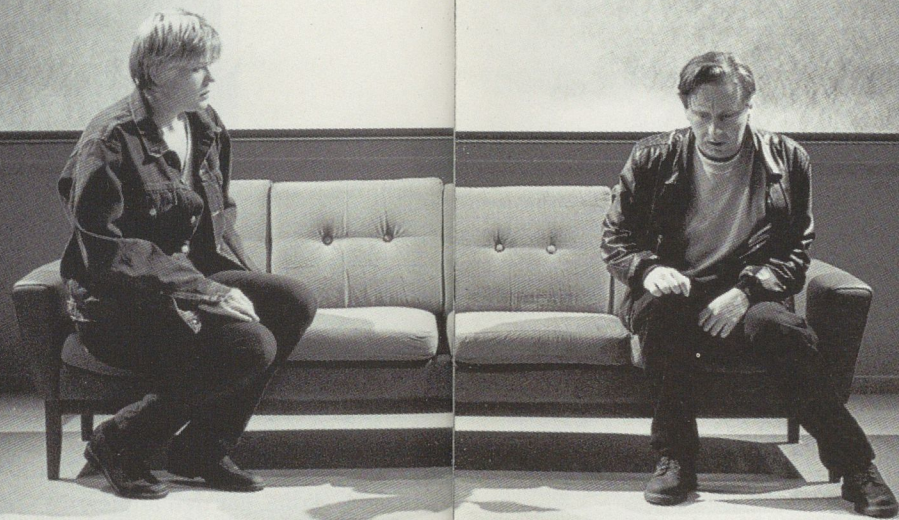
Macbeth 99 etter William Shakespeare

På en krigsskueplass som kan lede tankene til dagens Europa, samles heksene for å forutsi Macbeths skjebne. Backet opp av kona, går den ærgjerrige unge soldaten over lik for å tilfredsstille sine egne ambisjoner.

Macbeth 99 er Shakespeares tragedie i en frisk og moderne form, med to maktkåte ungdommer som fører an i det blodige oppgjøret: Macbeth og Lady Macbeth blir spilt av Erland Bakker og Ingjerd Egeberg.

Premiere på Hovedscenen 20. september

ROGALAND
500
TEATER
ÅR 1947-97

Rogaland Teater, Kannikg. 2, 4005 Stavanger
Billettbestilling: tel. 51 52 10 36
Mandag - fredag 10-20, lørdag 10-18.
Tel. administrasjon: 51 52 80 75